

Te Pipiwhararoa,

He Kupu Whakamarama.

NAMA 64.

GISBORNE.

HUNE 1903.

TE ARERO.

(WAIATA 141. 3.)

KO te arero tetahi wahi o te tinana e mahi ana i te pai nui rawa, i te kino nui rawa ranei; he wahi nohionohi te arero, engari he nui tona kaha. Ko nga kupu a te tangata e rite ana ki te mati e tahu nei i tetahi mea; he nui te wahie e whakaungia ana e te ahi nohionohi. E makere ana i te mangai te kupu, otira he maha nga ra o tona tukunga iho. Ko nga kupu a te tangata pai e rite ana ki nga purapura, e hua ana i muri i te matenga o te kai korero. Ko nga kupu hoki a te tangata kino ko nga putake pea o te mauahara hono tonu, o nga tatauranga ranei i muri i te taketora ga pukutanga o te kai korero i te reinga. E homai ana e nga kupu a Ihu te oranga ngakau ki nga tangata tini waiaciro i tenei ra, anaokoa kua tata ki te rua miano nga tau o te orokororotanga o aua kupu.

E whakapokea ana hoki nga whakaaro o nga tangata tokomaha e te kupu poke a te tangata nara e korero kino ana. E ahei ana te arero te mea i te kino nui, i te pai nui ranei. E rite ana ki ta Hemi tuhituhi, ki te urungi o te kaupuke, ahakoa he nohionohi, heoi e pareparea ana te kaupuke nui, wahoki ko te arero, he wahi nohionohi ia, otira he tino nui tona kaha. He nui nga korero i roto i te Karaipiture mo te arero. Me korero tatou i nga Karaipiture kia mohio ai tatou ki te whakarongo ki te reo o Ihowa. I te tuhituhi a Hemi i mea ia 'ki te kore tetahi e tapepa i te kupu, he tino tika tenei tangata.' I mohioia e Rawiri he mea uaua ki te paraire tona arero. Ko te take tenei o te inoi nei 'Tiakina toku mangai e Ihowa: tiakina te tatau o oku ngutu.' I whakapoto ia e aw. ina te Atua i a ia. Heoi kua whakarongo tatou ki te whakaritenga a te Karaipiture mo te arero.

1. E rite ana ki te *hoiho hou* ki ta Hemi pukapuka, 'ki te mea he ahuu karakia to tetahi i roto i a koutou, a kahore e parairetia e ia tona arero, he tihanga hoki nona ki tona ngakau, he mau mau karakia tana.' E mea ana hoki ia, 'Ki te kore tetahi e tapepa i te kupu, he tino tika tenei tangata, e taea ano e ia te paraire te tinana katoa,' etc. (Hemi 3. 2-8) Otira ko te mea e kore e taea e te tangata e taea e te Atua. Whakaaro ki te ahuu o te hoiho hou; ki te kahore he paraire, e kore e tika tana haere. Pera hoki te arero i te korero tanga teka; i te whakapuaki i te kupu i anaia, i te kupu whakaaro kore hoki, e rite ana ki te hoiho hou kahore i parairetia. Ki te penei o tatou arero kia inoi ki te Atua me Rawiri i inoi, "**Tiakina toku mangai, e Ihowa, tiakina te tatau o oku ugotu.**"

2. E rite ana te arero, e ai ta te Atua kupu ki te *hoari koi*. I mea a Rawiri i te pukapuka o nga Waiata 'E takoto ana ahau i nga tama a te tangata he tau i o ratou niho, he pere a he hoari koi o ratou arero.' Ko te arero o etahi tangata me etahi wahine e rite tino ana ki te hoari koi. Ka whakapuakina pea e tetahi he kupu nae, e ngoto ana ki te ngakau me te hoari koi he mea whakapouri ngakau. A tetahi wa pea ka mea te tangata i te kupu riri ki tana wahine, a mamea ana ia, no te mea kua pangia tona ngakau e te hoari koi o te arero.

He hoari koi ranei te arero o tetahi o tatou?

Kia inoi, **Tiakina toku mangai, e Ihowa: tiakina te tatau o oku ngutu.**

3. E rite ana te arero ki te *makahi*. I te korero tanga a Rawiri mo ona haumariri i mea ia, "Kua whakakoa o ratou arero ano he makahi." E takoto puku a ia te makahi i roto i te tarutaru, ki pita whakarere mai, ka ngutu, ka tuwaa i te rongoa whakamate. E paia ana te arero

kino. Mehemea e ngau tuara ana tetahi ki tetahi mehemea e kawekawe korero ana, e rite ana tenei ki te rongoa whakamate o te nakahi, kia inoi tatou me Rawiri, **Tiakina toku mangai, e Ihowa.**

4. E rite ana te arero ki te *ahi*. He kapura ano hoki te arero. He iti te timatanga o te ahi, engari nui rawa te kino mehemea e kore e tupatoria. Ko te riri nui e tupu ana ki te aritarita, a ko te mutunga he kohuru. Ko tenei te kopura e tupu tonu ana nawai ra kua paa te aroha.

5. Ko te matunga: kia mahara ki tenei, ki te tiakina e te Atua te arero, e kore e rite ki te hoioho kahore nei he paraire, e kore e rite ki te heari koi, e kore e rite ki te kapura, engari ka rite ki te pua wai hei whakahaubau i te wairua manui. I te mea i tiakina e te Atua nga ngutu o Pita i roto i te whare o Kaiapa, kahore ia i whakakahore i a Ihu. Ki te mea e inoi ana tatou ki te Atua a e tono pono tonu ana kia tiaki i o tatou ngutu, e kore e puta ake i te mangai te kupu poke, te korero teka, te korero aroha kore ranei, engari ka whakamana ra Paora kupu, "Hei runga i te aroha noa ta tatou korero i nga wa katoa, he mea kinaki ki te tote, kia matau ai koutou ki te tikanga mo te whakahoki kupu atu ki tenei tangata ki tenei tangata."

Kia mahara ki nga kupu a Horomona, "He tokomaha e whanauia ana e nga ngutu o te tangata tika." Mo tenei kia inoi tonu tatou me Rawiri, **Tiakina toku mangai, e Ihowa, tiakina te tatou o oku ngutu.**"

TE RAUKAHIKATEA.

NO te 2 o tenei marama ka whakatuwheratia te whare karakia o Te Raukahikatea e te Pihopa o Waitapu. He tokomaha nga kaumatua o Turanga nei i tae mai ki te whakataui i te powhiri a nga tamariki o te Kareti. Te moni i kohia e £32, i whakaaria e Apirana Ngata £10. Kaore i nui te tangata otira a te torutoru i tae mai he nui te kahi. Ko Peni te ua rawa to Heretaunga i tae mai. I runga i te whai korero a Te Tiatene, kai-whakaako o te Kareti, i mea ia e rua nga take i kaha ai tona whakaaro kia hanga he whare-karakia mo te Kareti: Tuatahi, hea mea tika kia timata atu te whakaako i nga minita i roto i te whare-karakia; tuarua, he mea tika hoki kia whakaturia ki te Kareti na Te Wiremu Renata nei i timata, he whakamaharata-

nga ki a ia. I whanau a Te Wiremu ki roto i te Maori a e mate ki roto i te Maori. I puta tana tono ki nga minita katoa o te Hahi o Ingarangi o te taha pakeha kia whakaaro mai ki tana inoi. Hui katoa te moni i puta mai e £320. Kia £50 kei te toe atu ka oti pai. Na te pakeha anake te nuinga o tenei moni he iti nei ta te Maori. No te wa ano e tono ana te Hahi Maori ki te pakeha, e tono ana hoki te Komiti o te Kura Kotiro i Akarana, ka rure tana tono, a, ahakoa he taumaha katoa enei tono nui atu te aroha o te iwi pakeha. I mohio hoki ia e hiahia ana te Iwi Maori ki te awihina ano i a ia. I tu mai a Rutenc te Arahia, a Peka Kerekere, a Tame Arapata me Apirana Ngata ki te whakahoki mai i nga kokero a Te Tiatene. I mea a Apirana Ngata me karanga he hui nui mo te kawanga o te whare hei whakaoti hei whakapai hoki i nga wahi he o te kareti. I tautoko te huihuinga i tenei whakaaro a i mea a Te Tiatene me ata whakaaro marie. Ki te tu he hui, a ki te nui hoki te moni me hoatu tetahi wahi mo te Kura Kotiro i Akarana. I puta nga kupu whakamihia a Apirana Ngata mo Wikitoria kareti, e kaha ana he whare pai atu. Kanui te whakamihia o te tangata ki te whare-karakia o Te Rau, kei a ia anake tona hanga. E 41 putu te roa, 16 te whanui. Ko nga toetoe o te tuarua he pereki papa. Ko te tepara tetahi mea pai atu o tenei whare, kaore he tepara hei rite; ko te wahi hei korerotanga pukapuka e whakairoa ana o te Maori. Engari ko te hanga o tenei whare i whakaritea mo te kareti ehara i te mea mo te whare karakia pariha. E whakamihia ana matou mo te kaha o Te Tiatene ki te hanga i tona whare, nana anake i tono nga moni. Ina kua tu te whare mo nga iwi katoa.

KEI te kainga o te Wiwi tetahi wahine i moe i tetahi moe tino roa. Ko Makere Poenawera tona ingoa. Ka rua tekau ona tau e moe ana kaore te oho kaore te aha. Ko te timatanga o tona moe he whiti ara he ohorere no tona matakutanga. I ora roa ai, i tae mai ai ki tenei wa e ora ana he mea whangai ki nga kai papai mama ki te huri e te puku ngoikore. No te Wenerei nei te 27 o nga ra o Mei i oho ake ai i tana moe wairangi engari torutoru nei nga haora i ora ai ka hemo i te ngoikore o te roa o tona takotoranga. He nui te whakamihia mo te manawanui o nga kai whangai i tenei wahine i te wa e moe ana ia.

WHAKATUWHERATANGA O TE KURA KOTIRO.

NO te Paraire te 22 o nga o Mei ka whakatuwheratia te Kura Kotiro Maori o Kaiti Wikitoria ki Panera, Akarana, i reira nga Pihopa katoa o Niu Tireni, me te nui o te Pakeha rangatira. I te taenga mai o te Kawana raua ko tana hoa wahine ka waiatatia e nga tamariki o Tipene te waiata mo te Kingi. I muri mai ka waiatatia te himene, "Te Take o te Hahi." Na te Pihopa o Orepoti te inoi pakeha na te Pihopa o Waiapu te inoi Maori. Ko nga kupu tuatahi ua te tumuaki o te kura na J. H. Upon. I mea ia ko te timatanga o tenei kura na Atrikona Tetari, ko te moni tuatahi £1400. No muri mai ka tangohia te whakahaere o Atrikona Wiremu me Mihu Kiri o Te Aute, na raua e £2800. No te hokohoko ki Akarana, ko Miss Gillies nei te kai-whakahaere o £850, i ki katoa te moni e £5050. E £2800 te utu o te hanganga i te kura, ko te toenga kei te Peeke e £2250, ko te hua o tenei moni i te tau £101, na te kura o Tipene £50, hui katoa £151, heoi ano te moni hei oranga mo te kura i tau ia tau £151. E marama ana e kore e ora, heoi ano e ora ai ma te aroha o te iwi pakeha o te iwi Maori.

Whai-korero a te Kawana.

Ka mutu te korero a te tumuaki ka mea ia ki te Kawana kia whakatuwheratia te kura. I mea te Kawana:

E hari ana au ki te whakaatu ki a koutou i tenei ra mo te wa tuatahi, no tenei ra ano i karangatia ai e au a Mahuta Potatau te Wherowhero (ara a Kingi Mahuta, uri o Potatau raua ko Tawhiao, i mohiotia nei he Kingi Maori) ki te Whare o Runga o te Paremete o Niu Tireni, kua meinga ano hoki ia hei mema mo te Kawanatanga o tenei koroni (umere). He maha nga tau i tu tonu ai a Waikato i waho heoi he ra nui tenei mo te Iwi Maori, kua whakaae nei a Mahuta ki te mana o Kingi Eruera, e piki a Waikato inaianei. E tino nui ana hoki toku hari moku i tae mai nei ki te whakatuwheratanga o te Kura Kotiro Maori. I puta nga kupu a te tumuaki mo taku kitenga i te kura o Tipene. He tika tana kupu mo te nui o taku whakamihhi mo Tipene. I oku taenga katoatanga mai ki Akarana e haere ana ahau kia kite i tenei kura. Tino nui atu toku whakaaro mo tenei kura, e tino whakamihhi ana hoki au mo te pai o te whakahaere (Hia! hia!) E hari ana hoki au no te mea e pera ano te whaka-

haere o tenei kura e whakatuwheratia nei e taou. (Umere). Ki taku whakaaro i he te iwi o tenei koroni i te whakaarahanga he kura mo nga tamariki taane i tuatahi i timata ke mai ratou i muri. Ko te tikanga ia ko nga katiro i tuatahi. (Hia! hia!) Ma nga kotiro, a to ratou marenatanga, e pai ai nga whare me nga kaiinga, e piki ai te Iwi Maori ma te piri o nga whaia. Otira e tautoko ana au i nga taha e rua. Ki te ata whakaakona te Iwi Maori e pata mai he puinga ki tenei whare katoa. Kei te mea pea etahi o koutou he iwi mohoao te Maori. Ka 50 ano pea ka 60 tenei nga tau o te unga mai o taua o te pakeha ki tenei motu, otira kua mano noa atu nga tau i piki ai taua a taea naitia mai tenei aua o taua i tenei ra. I nga wa o mua i re e tohu to taua ahua ki to te Iwi Maori inaianei. E tika ana kia nui to taua whakahihhi mo to taua iwi maori. Ko te iwi maori pai atu tenei kei raro i te maru o Ingarangi (umere), e whakamanamana ana hoki au i toku turanga hei kawana mo tenei iwi. (Hia! Hia!) E tui ara toku hari ki te whakatuwhera i tenei kura, me te inoi ano kia tauingia e ta te Atua manaakitanga.

Whai-korero a Pihopa Nerikena.

I muri i te Kawana ka tu a Pihopa Nerikena ki te korero; i whakamihhi ia mo te whakaaro kotahi o te Hahi o Niu Tireni ki te tautoko i tenei whakaaro. I puta nga kupu a Pihopa Nerikena mo Pihopa Herewini, i mea ia ko tetahi tonu o nga pukapuka tuatahi ki a ia i te mea kua whakaritea ia hei pihopa mo Akarana, na Mata Herewini, ka 95 ona tau inaianei. I kite rawa ia i a Mata Herewini, kaui te ora. Tomo atu ana ia ki te whare ko te patai tuatahi tonu a Mata Herewini ki a ia, "Ka pehea nga Maori?" Ano te reo o tona hoa ko te reo tonu o Pihopa Herewini e korero mai ana ki a ia, na reira he nui tona hari i te taenga mai ki te whakatuwheratanga o te kura. Kua tu ia i te taha o te urupa o Pihopa Herewini, kua tu hoki ia i te taha o te kohatu whakamaharatanga ki a ia i te whare karakia i Ritiwhira, Ingarangi. He mea tenei kia mohio te Iwi Maori ara ko te whakapakoko o Pihopa Herewini ko tona matenga e takoto ana ki runga ki te kahu maori he tohu no tona aroha nui ki te Iwi Maori. I te mutunga o ana kupu ka inoi te Pihopa kia tukua iho e te Atua tana manaakitanga kia ranea ki te kura.

I muri i te Pihopa ka korero ko Perere Peneti. I whakawhetai ia ki te iwi pakeha mo te tautokotanga i te kura, mo to ratou aroha. I mea ia no te Pihopatanga o Waiapu

£1106; o Poneke £858; o Otepoti £410; o Whakatu £223; o Otautahi £190; o Akarana £1550; no te hokohoko £850.

Na Rev. Canon Makimare i whakaara te motini whakanihi ki te Kawana, na H. B. Morton raua ko Apirana Ngata i tautoko. I mea a Apirana Ngata e kore e rite ana kupu ki a te Kawana, ara e kore ia e mea he ra nui tenei mo te Maori, engari ki tana whakaaro he ra kino. No tenei ra i hiiritia ai te whakamutunga o te mana Maori i riro ai i te pakeha anake te mana — kua ngaro te Maoritanga inaianei kua henumi ki roto ki te pakeha; apopo te Maori ka takahia e te pakeha ki raro. Ko na kino ko nga mate o te pakeha kei te patu i te Maori; kei te aru ke te Maori i nga tikanga he a te pakeha, ka mahue nga tikanga pai. I tino pouri ia mo te Iwi Maori.

E 20 nga kotiro kei te kura inaianei; ko Mrs Mirams te kai-whakahaere, ko Miss Greensill, M.A., te kai-whakaako. Kei te hiahia te Heckeretari o te kura ki etahi kotiro tokorima kua puta i te turanga tuawha o nga kura o te kainga engari ki te hiahia ki te haere ki Akarana me tono ki te Kawana kia haere ai i runga i te mana o te Kawanatanga kia riro ai hoki ma te Kawanatanga e utu. Mehemea kua puta etahi kotiro i te turanga tuawha whakaaturia ki te kai-whakaako o to ratou kura. Kua whakairia ki te kura he whakaahua o Atirikona Tatari, te kaumatua nana i timata te korero mo te whakatu i tenei kura. E te iwi i te mea ka tu nei te kura mo a tatou tamari-ki i te pakeha kia kaha tatou ki te whangai, e kore e ora i te £150 i te tau.

Kua tae ki te Heckeretari £10 na Taare Wherehi, Turangarua, i kohi; 10/- na Makoaere Taurere, o Te Rau.

TE HURINGA O MAHUTA.

I WHAKARITEA i te hui ki Waahi me tutaki ano a Te Hetana raua ko Mahuta ki te Whare Kawana i Akarana, heoi i te Paraire te 22 o Mei ka tae a Mahuta ki Akarana me te iwi 150, ara no Waikato, no Hauraki, no Ngatimaniapoto, no Ngatibaua, no Ngatiraukawa, no Te Arawa. O te taha ki te Kawanatanga ko Rore Ranaparua, Kawana, ko Te Hetana, Pirimia, ko Horo-Hoone, ko Takana, ko Timi Kara.

Na te Pirimia nga kupu tuatahi; he whakamihini nana mo te whakaaro o Mahuta ki te whakakotahi ki te Kawanatanga, he whakaaro nui te whakaaro o Mahuta, e kore e ngaro tonu mana engari e puta mai te pai ki te Iwi Maori i runga i tenei whakaaro. "He ra tenei no te whakakotahitanga he ra no te aroha."

Whai-korero a Mahuta.

I mea a Mahuta: E whakamihini ana ahau ki enei rangatira katoa, e whakamihini ana hoki au mo nga kupu a te Pirimia. Me tino whakaatu e au inaianei i whakaae au kia whakairitea nga raruraru i waenganui i te iwi maori me te iwi pakeha. E whakanui ana ahau ki te Pirimia mo tona kaha ki te whakaoti i tenei mea. He ra tino nui tenei. Ko te ra tenei hei whakataunga i nga he katoa. E whakakitea te ture i tenei ra, e matau ana hoki au ki te kupu a te Pirimia e mea nei ko te ra tenei e whakamutua ai nga raruraru i waenganui i te Maori i te pakeha me te Kawanatanga i tukua e te iwi ma mana ko te Pirimia e whakariterite nga raruraru. E puta pea he pai he kino ranei oira e tika ana te kupu a te Pirimia ki te puta he kino no te Maori ano te he. Ki taku whakaaro ko tenei te tino ra e tino whakaotia ai nga raruraru i waenganui i a tatou.

I mea te Pirimia ki nga iwi e tau ana i te marae ko ratou nga pono o tenei marenatanga, heoi ko te tangata e whakakore ana me whakaatu, "ki te kahore, kei kiki ia amua ake nei." I nga ra kua pahure ake he kumekume tonu te mahi, kume ke noa atu ana tena kume noa mai ana tenei, me te heke tonu o te Iwi Maori ki te po. Inaianei kua kotahi tonu te kumume, o nga tangata kaha tokorua o nga iwi kaha e rua, e kukume katoa ana mo te pai.

I whai kupu ano a Timi Kara i whakatauhau ki te iwi kia rite te hoe i te mea kua kotahi nei te waka. I tu ano a Mahuta, i mea ki te iwi kia hapai i te ture, kia kaha e matakau i te ture i te Kaunihera. I tautoko a Taingakawa i nga kupu a Mahuta. Ki te pai te ture e kore ia e whai-kupu oira ki te he e hanumunu tonu reo. I mea te Pirimia kahore he take e wehi ai a Waikato, kua tuakana kua teina raua ko Mahuta, e pai hoki nga mahi a te Kawanatanga. I karanga ia kia tu a Henare Kaibau ki te korero i te mea nona te kaha i oti ai tenei take nui. I mea a Kaibau e puta mai he orange mo te tangata mo te whenua, oira ko tona hiahia kia marama nga painga i mua atu o te whakaetanga o Mahuta kia ura ki te Kawanatanga.

I te whakahoki a te Pirimia i mea ia ko tana i korero ai e oti, he kupu rangatira tana e kore e taka. Kua puta tana kupu e whakariteritea nga rohe o te Kaunihera o Waikato. I uru ai a Mahuta ki te Kawanatanga hei hoa awihina. E hari te Kawanatanga o Ingarangi, me Kingi Eruera ki te rongu kua uru a Mahuta ki te Kawanatanga. Kanui hoki te hari o te Kawana.

I mea a Hone Omapi kua whakaae a Ngatimaniapoto ki te Kaunihera, ahakoa kore ratou i tae ki te hui i Waahi.

I te karangatanga a te Pirimia kia tomo a Mahuta ki te whare kia oatitia ia hei mema mo te Kawanatanga, ka hōmumumu te reo o te tangata, ka tu a Ngatimaniapoto ki runga ka timataria e Patu Patu te waiata, he poroporoaki ki a Mahuta, ka whakarere nei i tona mana, i tona iwi ka huri ki te pakeha, "Haere ra e waro ki Ingarangi ki Rehia atu." I te urunga o Mahuta ki te whare ka oatitia e te Kawana. I whai kupu ano te Kawana ki a Mahuta, he whakanuihi mo tenei ra nui, he tumanako hoki noa kia nui te kaha o Mahuta ki te rapu i te painga mo te iwi. I tono ano te Pirimia i runga i te hiahia o Mahuta kia kahititia tona ingoa ko, "Mahuta Tawhiao Potatau e Wherowhero, e mohiotia nei ko Mahuta, tamaiti a Tawhiao, mokopuna a Potatau, i mohiotia i nga ra o mua ko nga kingi Maori."

MAHUTA ME TE PIRIMIA.

I HAERE a te Hetana kia kite i a Mahuta i tona kainga i Waahi ko Timi Kara me etahi atu nga hoa o te Pirimia. Ka tau te manuhiri ki raro ka tu a Mahuta ki te powhiri. I mea a Mahuta ko tona hiahia kia noho pai nga iwi e rua. I puta ano tana kupu mo te whakatikatika i nga rohe o te Kaunihera Whenua o Waikato: me whakaaro hoki te Kawanatanga ki te whakawhiwhi i nga Maori whenua-kore ki te whenua. I muri i a Mahuta ka tu a Henare Kaihau raua ko Te Rawhiti ki te tautoko i nga korero a Mahuta.

I te whakahoki a Te Hetana i puta ana kupu mo te tukunga a Mahuta me tona iwi i o ratou whenua ki te Kaunihera, no muri mai ka tangohia ano ki waho. Me pehea e ahei ai te Kawanatanga ki te awihina i a ratou ki te penei ra ratou tikanga. Me tu mai te tangata nana i tubituhi te reta ki te Kawanatanga kia unuhia aua whenua.

I whakamarama a Kaihau na te tokomaha o te iwi i whakatau nga rohe, heoi kuaa te Kawanatanga e whakarongo ki te hunga tokotiti. E tautoko ana ia i te Kaunihera. I tu hoki a Te Rawhiti ki te whakaatu nana te pukapuka ki te Kawanatanga, ehara i a Mahuta; ko tona hiahia inaianei ko te unu i tana reta.

TE PIRIMIA: Kaati ra kua unuhia tenei reta?

TE RAWHITI: Ae, kua unuhia.

TE PIRIMIA: Kaati ra! tikina mai.

I te tunga o Te Rawhiti ki te tiki i tana pukapuka ka tangi te umere.

I mea te Pirimia kua marama inaianei te tikanga mo te Kaunihera, ma raua ko Mahuta e whakariterite. I mea te Pirimia e whakawhiwhia te hunga whenua-kore, otira kaore he whenua o te Kawanatanga. He whenua ano i tukua ki te mahi mo nga mahi kura mo nga mahi karakia, otira kei te tukoto mangere noa iho te whenua, kaore he kura kaore he karakia. Mo te taha ki te waipiro—ko te waipiro te tino hoariri kino o te Maori, otira niehemea ka kaha nga Maori ki te peehi i te waipiro i Waikato ka tukua ma nga Maori e whaka-haere.

I mea a Kaihau ki te tukua ma Mahuta e whakahaere te peehi i te hoko waipiro i Waikato, e kore e roa ka mutu. Ko te kupu a te Pirimia, e kore e taea e nga pirihiimana te peehi te hoko tahae i te waipiro, otira ki te kaha nga Maori ka tonoa e ia ki te Paremete kia tukua taua mana ki a Mahuta.

I te mutunga o te korero ka takoto te kai a Mahuta ki te Pirimia me ona hoa.

I tae a Mahuta me tona iwi ki Akarana ki te whakariterite i nga korero ki te Pirimia. I whakaritea a Mahuta hei tangata mo te Kawanatanga i whakaae hoki ia kia noho ia ki te Whare o Runga o te Paremete o Niu Tireni. I hapainga e Manapoto taua waiata, he tangi mo te whakaatanga o Mahuta kia noho ia ki te Paremete o Niu Tireni.

[Ki ta mutou whakaaro ki te tukua ki a Mahuta te mana peehi i te hoko waipiro i Waikato e kore e roa kua mutu. — ETITA.]

TERA tetahi manu kei Amerika ko tona ingoa he Natiangi-keera (Nightingale). Ko te manu tangi pai atu tenei i te ao ka rangona te reo o tenei manu e waiata ana kotahi maro te manao. Pea a mai te aroha ina rangona tenei manu e waiata ana.

TE KORERO A MAHUTA.

NO te 23 o nga ra o Mei nei i tu ai tetahi hui i waenganui i a Ngatimaniopoto me era atu hapu o Waikato. I mea Timi Kara raua ko Mahuta ko te mea tuatahi hei mahinga ko te hoatu i nga whenua ki nga Kaunihera Maori kia whakanonohia ki te tangata. I meaita ano kia whakatuturia he kura ako mahi-a-ringa hei ako i nga tamariki Maori ki nga mahi Teera, Tuihu, Parakimete, Kamura me era atu mahi-a-ringa a te pakeha; kia uiuia koki he tikanga e whiwhi ai tetahi Maori kore whenua i te whenua i te mea ko o ratou whenua kua murua kētia mo nga raruraru o nga wa kua mahue ake nei.

I korero-tia ano kia whakatungia tetahi Hohipera mo nga Maori a ko nga Takuta mo taua Hohipera hei te Maori ano me ako, a, ko nga moni mo taua Hohipera ma nga Maori whai moni e whakaaro. I whai-korero ano a Mahuta. Tino pai atu ona korero. I mea ia kua tatu tona ngakau mo runga mo te ahua-tanga o te whakaaro a te Kawawatanga, a, ka mea ia ki tona iwi kia awhina i a ia i tona tuunga hou kua whakawhiwhia nei ia, ara tora tuunga hei Mema mo te Whare o Runga o te Paremata o Niu Tiriti. I mea ia ki tona iwi kia hoatu o ratou whenua ki raro ki te Kaunihera, kia whakaae ki te whakaaro a te Kawawatanga kia tautoko hoki i te Ture me ona tikanga katoa.

He mala nga waha ki o tena hapu o tena hapu i tu ki te korero, a, kotahi ano te aronga o a ratou korero he whakaae tonu ki nga mahi katoa i oti i te hui me te whakaatu mai ano ko nga raruraru kua kore, ko nga whakaaro he o roto o te ngakau pohehe kua nehua kia ngaro, a, ko nga whakaaro kimo, ririri, mauahara kua panaia atu kia haere ki te Ao o te Po ngaro atu ai.

Ko te tangata iti rawa o tenei ao inaianei kei Amerika. Ko tona tiketike 18 inihi, ko te taumaha e 30 pauna weeti ara e 2 toone e 2 pauna. Ko nga tau o taua tangata e 36.

HE PANUI.

KEI a matou etahi Katikihama he akoranga ma te Tamariki me Nga Inoi mo nga Ratapu. Ni te whakaatu mai tetahi minita ana e hia ana ana he tukua noatia atu.

HUI KAWANGA WHARE NUI.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUROA.

EHOA, tena koe! te kai whakahaere o ta tatou manu e tiro nei i te raumati. E hoa, tukua atu ena kupu e mau i raro iho na hai tiro ma nga iwi o nga motu nei, o Aotearoa, me te Waiopounamu. Koia tenei nga kupu.

No te 20 o nga ra o Pepuere 1903 nei ka tu tetahi hui kawanga whare nui ko tona ingoa ko Rongo-mai-Aniwaniwa. I tu tenei hui ki Te Rahui, Waiapu, ko taua hui na Kahukura he koha moni hai whakanama i o ratou taimatanga i runga i te mahinga i tenei whare nui. Koia tenei ko nga pariha i tae mai a ratou koha: -

Te papa o te pereti, Kahukura me		
Turanga	£127	3 0
Pariha o Te Pohutu	24	10 0
Pariha o Te Whenuki me Hikataurewa	5	6 0
Pariha o Tapparoa	20	0 0
Pariha o Whareponga	24	0 0
No Tokomaru Na Hirini Tawhara,		
raua ko Wahanui	1	5 6
Pariha o Whangara Paikea	1	0 6
No Whangara ano Na Hemi Kauta		
i homai ki a Reihana	1	10 0
Ranginihi Uawa, Na Ereti, me ona		
matua, me ona tipuna	9	5 0
Pariha o Turanga, te kura Mahaki,		
te Huariri	14	11 0
Pariha o nga pakeha, Mirina	1	5 0
No te kaunihera, Raecana		10 0

Hui katoa te moni koha o tenei hui £226 6 0

Ko nga wawahanga tenei ki runga i nga raruraru o te whare £145 11 4

I toe iho i aua raruraru o te whare £80 13 8

Kati i wawahia ano e te komiti tenei toenga moni:-

I te Wero a Te Wiremu	£20	0 0
I te Hui ki Heretaunga	10	0 0
I te kura kotiro i Akarana	10	0 0
I nga raruraru ano a Kahukura	10	0 0
I toe iho haitiaki i te whare-karakia	30	13 8

Heoi ano,
Na to koutou hoa pono
NA REHANA MOARI.

KOHIKOHI MO TE WHAREKARAKIA O TE RAU.

£25 Atrikona Wiremu (koha tuarua) £20 S.P.C.K., Kanama.
£5 A. B. Williams, Meri Woodbine Johnson, Heini Matanga
(koha tuarua). £28s. o te whai-korero a Rev. J. Fielding.
£2 Mrs. Chattu rton, Tigarangi. £13s. H. B. Kirk, Mr. Foster.
£1 Take Kerekeru, H. Davison, Rev. J. M. Adcock, Canon Mac
Arthur. £16 Makoroa Enraete. 5 - Hoatolu, Mrs. Gray,
Honi Kaiti, Reweti Kerehoma.

NGA MATE.

KA nui to matou pouri mo te nui o te matemate o nga tamariki pokupoku. Me pehea taua te Iwi Maori e ora tonu ai te ao ki te kore he tamariki hei tiriwa mo nga kaumatua? I rongo matou o te kainga kotahi e 20 nga tamariki i mate, o taua takiwa katoa e 60. E mea ana matou na te he pea o te tiaki i penei rawa ai te nui o te mate. Ko nga mate e whakamoti nei i a taua tamariki ki te po, he mitara (measles), he mare whio (whooping cough). E hara enei mate i te mate e penei rawa ai te mate o te tamariki, otira ki te kore e tiakina nga tamariki e kore e hapa te mate. Kua e whakaaro nui ki te rongoa, heoi ano te tino rongoa mo enei mate, *hi te tiaki tonu o nga turoro hei puta ki waho, hei pangia e te matao.* I kite au i tetahi kotiro e pangia ana e te mitara, otira i puta ia ki waho i te rangi matao, nui ke atu te whakaaro o ona kai-tiaki mo te tiki rongoa, kaore i pupuri i te turoro kia noho tonu i te whare. Kia kaha e nga matua kua e whakarongo ki te tangi a te tamaiti mate; pai ke atu tana tangi i tau tangi.

He "piwa taipō" ano tetahi mate e patu ano i a taua i te Maori. He mate ano tenei kia tino pai rawa te tiaki, ma te pai anake o te tiaki o te whakahaere hoki i nga kai ka ora ai, otira he mate e ora noa ki te manawanui te tiaki. Ina kua kua panuitia nei te matenga o Timoti Kiriwi i te piwa taipō. Ko te mea nui mo te tiaki i te turoro piwa ko te tapato kei pakaru te puku, i te mea kua angiangi noa i te piwa te pai, kua e whangaia ki nga kai pokopoke, kua hoki e whakakorikoria. Tukua kia tika ta koutou whakarongo ta koutou korero, whakaaro ako, i nga kupu tohutohu a te takuta kia manawanui ahakoa tino koha te mate, he tikanga no te piwa taipō kia pau rawa tonu kaha katahi ka hoki ake ai te turouro. E te iwi kia kaha, kua e rere totoa noa ki te tohunga.

HUI A NGA TAMARIKI TAHITO O TE AUTE.

NO te 7 o nga haora o te ahiahi o te Hatarei te 30 o nga ra o Mei ka hiri nei i tu ai te Hui a nga tamariki o Te Aute kua mutu te Kura ki Te Raukahikatea, Kihipane. Kei te rua tekau pea to ratou toko-

maha. Kei roto i nga Tari-Roia etahi e mahi ana, kei etahi atu Tari, kei te Kura minita hoki etahi i Te Raukahikatea. Ko te tamanako a taua ropu tamariki he whakatopu i a ratou hei Ropu Takiwa mo te Tairarwhiti, hei kimi i etahi tikanga e puta ai he pangia kia ratou mo te Iwi Maori hoki hei awahina i nga mahi pai, hei whakawhiwhi i etahi ki te mahi ki te matauranga mo runga mo etahi kanga. Ko te Tiamaana o te Hui ko Tiatene te mahita o Te Raukahikatea. He maha ano nga wahine maori, reo pakeha o Turanga i tae mai i taua hui. Ko nga manuhiri mai ki taua hui ko Mibi Kiti, Hekeretari o te Kura Kotiro i Akarana, ko te Rev. Perere Peneti, Kai-Kauwhau ki nga tangata o Taranaki. I whaikupu etahi o nga tamarki. I whaikupu ano a Peneti.

PANUITANGA.

Ki te Etita o te Pipi.

E HOA tukua atu enei korero ruarua hei whakatupato ki te hunga e haere ana mai ki roto o taku rohe, noho mohio ai. He arai naku kia kua e taha-tahu noa i roto o taku rohe, i te mea ko te ture tahutahu kua takoto noa atu, he ture nui tonu tena. Ko toku rohe. Ko Tarakeha kite Hanauru, Ko Tokaroa Teihana ki te rawhiti. Na ko te tangata ko nga tangata ranci e tahutahu ana i roto o tenei rohe ka whainatia ki te ma puana (£5) He wehi kei wera ano aku urupa i te ahi ma te whakaitohea ano i te whenua i roto i taku rohe.

Na to hoa,

27 4 1903.

TAMARANGI KINGI.

Hei te mutunga o tenei tau mutu a te mahi a te Pipi, kai-tiroiro o nga kura Maori.

PIHOPATANGA O WAIAPU.

I TU te Hui o te Hahi Maori o te takiwa o Heretaunga ki Omaahu i te 27 o Aperira. Ko enei etahi o nga motini:—

Na Rev. Hemi Huata, rana ko Rev. A. Rangī:—

He kupu tenei ki te Tumuaki o te Hui, me kore e taen e ia te whakarite ki ona koa Pihopa, kia tu he Hui Topu mo nga Minita maori anake o nga Pihopatanga o Nai Tirenī.

Na Rev. K. Pukerua, rana ko Rev. H. Huata:—

He whakaputa tenei i te pouri o tenei Hui ki a Timoti Kiriwi Minita o te Pihopatanga o Akarana kua mate, me te inoi ki te Atua kia whakabari i, kia maaakitea tona pouaru, me ana tamariki, i roto i nga wa o te pouri.

He patai na Rev. H. Te Hata ki Te Tumuaki:—

He mea tika ranei kia tuku ripoata te mimita, ki te Tiamana o te Kaunihera kia tukua atu ki tona tehiia nga maraona me nga nehunga tapapak me nga whakaritanga tamariki? Te utu a te Pihopa:—

Kaore he he o te tuku atu i ena mea ki te Tiamana o te Kaunihera, otira kahore he ture mo taua mahi e eke ana ki runga ki te Minita, kei te mimita ano te Tikanga.

Na Rev. Hemi Huata rana ko Rev. A. Rangī:—

He whakamahara tenei i nga tangata o te Hahi kia tupato ki nga mahi whakaware a te hoa-riri, e tangataunga nei i nga kupu o te Karaiti are hei kukume ke i te tangata i runga i te waakapono ki a Te Karaiti.

NA TE ETITA.

KUA tae mai te reta na Reihana Paraone he whakaatu mai naana i te matenga o Ngawati he tino kaumatua no te takiwa o Kaipara. No te 8 o nga ra o Mei i mate ai he kaumatua tenei i tino mau i piri pono ki nga tikanga papai, ki nga whakahaere rangatira a tenei iwi o ratou o te maori. He tangata pupuri no nga kupu, he tangata hapai no nga tikanga rangatira, ki te tangata ki te Atua hoki. He kaumatua pupuri no nga kupu tapu a te Atua tae noa ki tona matenga. I te raea ka tino tata tona baora ka nihi iho ki te iwi ko ana kupu whakamutunga ia. "E te whai rau, e nga iwi, e te iwi hoki hei konei tenei nga taonga ma koutou e pupuri ai i muri i ahau. "Kei konei kia mau ki te whakapono, kia mau ki te aroha, kia atawhai ki nga tamariki, kia aroha ki te iwi." Kia mau ki enei taonga hei piringa mo koutou, kei titari koutou.

HUI MARAE KI ROTORUA.

HE tokomaha nga mema marae i huihui ki Rotorua. Ko Ihaia Hutana i whiriwhiria hei tiamana, ko Wihapi hei hekeretari. I reira hoki a Kapene Mea, a Takuta Pomare, me Apirana Ngata, he ruarua noa nga Kaunihera i ngaro atu. He nui nga mahi o te hui i oti hei painga mo te Maori; ko te mea nui rawa ko te ture mo nga tohunga maori. I whakaritea ko te raibana mo te tohunga kotahi kia ki tahi pauna, i mea etahi kia £50 kia £100 otihi i whakaarohia ko te mea nui ke ko te whiwhi o nga kaunihera ki te mana hei whakahaere hei perehi ranei i nga tohunga. I whakaritea ano me raibana katoa nga tohunga a nga tohunga, aia nga "apotoro" mo era atu waka o nga atua. Ki te mahi oca iho tetahi tanga'a i runga i te kore raibana ka whiua ki te utu e £50. I tohu tetahi mema o te Tai-rawaiti kia puta a Te Wereta ki waho o tenei ture "no te mea ko tona tiwhikete he mea tuku iho i te rangi." (He mea homai ranei no te whare-herere.—*ETITA*.)

I whakaritea ano kia taia he kahiti ma nga kaunihera hei panui i a ratou ture i a ratou ripoata. I tukua ma te perehi o *Te Puke-ki-Hakarangi* e ia taua kahiti.

I whakaatia ano kia tau ki raro i te mana o te Tari o te Ora nga takuta katoa e utua ana e te Kawaranga mo te mahi ki nga Maori. I whakaatia hoki kia hanga he hohipea Maori.

E tonoa ana kia riro ma nga Kaunihera e tiro-tiro nga tikanga o nga penihana kaumatua Maori. I mea te Pirimia ki te he tonu te wakahare i nga penihana e whakamutua te puta mai, ara ki te riro ke nga penihana i nga tamariki. E £20,000 te mooi o te koroni e puu ana i nga kaumatua maori. Tera atu ano te muinga o nga mahi, engari ko enei nga take nui.

WHAKAPAKANGA RIKONA.

NO TE Ratapu nei te 31 o nga ra o Mei i whakapangia ai a W. T. T. Pereiba, o Rotorua hei Rikona mo te Hahi o Ingara-angi kite Whare-karakia i Manutuke, Te Arai, Khipane. He maha nga tau o Pereiba e ako ana hei Minita i te Raukahikata Khipane a no te Ratapu nei i tutuki ai tona hiahia me te tumanako a tona ngakau. Na te Pihopa o Waiapu ia i whakapa. E hoki ana a P. tei a hei Minita mo tona kainga mo Rotorua. No te 3 o Hune nei ia i hoki ai ki Rotorua.

HUI KI OTAUTAHĪ.

NO te 2 tae atu ki te 3 o nga ra o Mei nei i tu ai tetahi hui nui a nga tangata kareti o Niu Tireni ki Otautahi e 318 nga tangata i hui, 10 he Maori ko Perere Peneti no Taranaki, ko Tutere Wirepako Pita Paaka me Noho Papakakura no Otepoti, ko Rew. ti Kohere ko Tuahangata Perciua me Tame Arapata no Turanga nei, tokotoru no Te Aute, ko Kingi Tahiwī te pakeke; i reira ano a R. v. A. O. Wiremu, o Whanganui; a Rev. A. F. Wiremu, o Te Aute; me Rev. Hapata W. Wiremu, o Turanga; me te tamahine a Te Wiremu, raua ko tona hoa ko Mihī Kīti. He mea whakamanuhiri matou na te pakeha i te nohoanga ki Otautahi nui atu te manaaki o te pakeha i a matou Maori, noho ana i roto i ona whare ataahua, nunu. Ko te upoko o te ei hui ko John R. Mott M.A. kua puta nga korero mona i tera marama; ko te take o tenei hui he whiriwhiri i te tikaanga mo te kauwhau i te Rongo Pai ki te tatou nei ake whenna ki te ao katoa hoki. He tokomaha nga tangata i whai-korero ko te korero tuatahi na te Pihopa o Otautahi, ko etahi no Matakabaka, no Hamoa, no Ina, no Haina, ko Perere Peneti raua ko Mihī Kīti i korero mo te taha Maori. I tino whakamihia nga korero a Peneti — matakātiki ana te pakeha ki te hua o te Rongo Pai a te Karaiti, he maori e kauwhau ana, i runga i te pai i te kaha, mo tana Rongo Pai ano. Ina ta te Rongo Pai o te Karaiti tana tangata i tarai ai. I oho noa te ngakau o tai o tama o tai o hine kia haere hoki ki era whenna kohikohi maori ai hei tatau mo te kareana o te Karaiti. Otira na Moto nga kupu nunui ki te hui mo te kauwhau i te Rongo Pai a te Karaiti ki te ao katoa i oho pea te ngakau o tana whakaminenga ki te tautoko i tenei mahi nui, inahoki kua tokowhitu rawa kua tapae i a ratou kia haere ki nga whenua pouiri ki te kauwhau i te ingoa o te Karaiti, tana te munga kei te ata whiriwhiri i roto i o ratou ngakau. Ko te mahi nui atu tenei i te ao, ko te munga o era atu mahi katoa he mahi mona ake ano hei painga mo te kikikiko, hei whangai i te ngakau whakapehapa.

Ko tenei te hui mihinare nui kua tu ki Niu Tireni, te hui nui hoki a nga kareti ahakoa he aha te hui. Kaore i rite nga hui takaro a nga kareti ki tenei, ko era ia no nga wa kore kura, tana ko tenei no te wa kura toau. I te nui o nga tangata kareti o tenei hui kaore i tukua nga tangata o waho ki roto. Ki te whakaaro a te pakeha e oho te whakapo. o tenei koroni

i runga i nga mahi a tenei hui. I kitea i tenei hoi ahakoa he nui te matauranga o te tangata e kore ia e whakahawe ki te whakapono engari e hiahia, e kitea ana hoki e te tangata matou te pai o te whakapono ko te tangata kuware ia kaore e kite.

I mea a Peneti i tana whai-korero, i kitea i te tauanga o te Iwi Maori i te tau 1901, o A. tana, 40,665; o te Waipounamu, 1916; o Rangina me era atu moutere, 112; o Wharekauri, 181 nga Maori, 31 Moriori; nga wahine maori e moe ana ki te pakeha, 196; hui katoa te nui o te Maori e 43,101; tane 22,100, wahine 20,001; e 3100 te munga ake o nga tane i nga wahine. He tohu kino tenei, te nui ga o nga tane i nga wahine, he tohu no te ngaro haere o te iwi. I ki ano a Peneti ko te ngaro mo te Maori e kore e ngaro i runga i te mate engari tera e ngaro ki roto ki te pakeha, na reira i kou ai tana kupu kia kaha te hapai a te pakeha i te Maori kia banumi rawa ake ai nga toto, he toto pai, he toto whakapono, he toto rangatira.

I korero ano tetahi wahine o Hamoa ki te huihuinga Maori, i mea ia he rite tonu te abua o nga maori o Hauora ki nga maori o Niu Tireni, he rite ano hoki te ahua o to ratou whakapono, otira ko te kaha o te whakapono o Hamoa ko to ratou hiahia ki te haere ki nga motu kino ki te kauwhau i te Rongo Pai ki nga iwi mohoao. He nui o ratou kua mate kua kohurutia, otira e kore tawa ratou e weli mai. Ko tana mahi he whakaako i nga tamariki wahine. Na nga maori te munga o te mori i ara ai he kura. I kohia e nga maori o Tutuaki; roto i nga marama ruarua £1500. Na nga maori o Matakabaka i hanga he whare karakia mo etahi o nga maori o Whiti, he whenua ke noa atu he iwi ke noa atu, e 4000 maoro pea te tawhiti.

Tera atu te nui o nga korero, otira kati i enei hei titi o ma te Iwi Maori, hei whakaoho i o tatou ngakau, kei mahue tatou ki muri i era atu iwi o te ao. Kia mahara e te iwi heoi ano te mea e piki ai te iwi, e kaha ai, e ora tonu ai, ko te whakapono. E mea ana ko te Whakatauki, "Ma te tika ka kake ai te iwi." Ki te ngaro tana i te mata o te whenua me ngaro i runga i te pai i te nui.

I te mutunga o te hui nui ka huihui nga Maori me a ratou pakel a ki te tiritiro i etahi mea e pa ana ki te Iwi Maori. Ko enei nga take i whiriwhiria:—

1. Ko te marena o nga tamariki Maori whakapono ki a ratou ano, ko te waho a o marama ano e tūro a ratou e hiahia ana; kia

kaua e inarena i runga i te kore aroha, kei hoha nga whakaaro ka mahue. Na nga pakeha tenei puake i whakatake to.

2. Kia kaha te whakatu karakia whakaoho i te whakapono ki ia wahi, ki ia wahi.

3. Ko tetahi mate o te Hahi Maori ko te kore kaha o nga tangata ebara nei i te minita ki te tautoko i te whakapone, he waibo i te mabi ki nga mita anake, no te mea ko te ora o nga Hahi pakeha ko te tautoko o te iwi nui i nga minita.

4. Ko te mabi takuta i nga wa Maori; e hiahia ana etahi wahine pakeha rana turoro ki te nei o ki nga kainga Maori. I tu a Pita Ponaka ki te tapu e i a ia me tora matauranga ki te Hahi Maori. Hei tenei Hamuere tu ai ia hei takuta e puta ai ia i ana whakamatauranga katoa. Ko te hiahia o Pita ko te tu ano hei takuta mo tona iwi mo Taranaki.

HE MATE MOE.

KUA puta tetahi mate tipua, mate rereke, ki nga wahi o te tuawhenua o Awhe-rika, ki Ukanata me nga takatai o Wikitoria Roto; no erei tau ano i timata ai taua mate, he mate tino kino rawa, ki te pangia te tangata e kore rawa e ora. E tata ana ki te hawhe o nga maori o era whenua kua pangia, a kei waenganni i te 20,000 me te 30,000 nga maori kua mate inaianei, engari ra kei te horapa tonu taua mate, kei te piki haere tonu. Kanui te pouri o nga kawanatanga o era whenua kei ngaro rawa nga maori, ka kore he tangata. Ko nga maori anake e pangia ana, kaore nga pakeha. Ki te pa mai taua mate ki te tangata rereke tona ahua, kaore e tau ki raro, ka haurangi te ahua, ka maha nga ra ka timata te mate moe, ka mate moe tonu, ka mate moe tonu, nawai ra ka takoto ki raro moe ai, a hemo noa iho; e kore rawa e taera e te tangata te whakaoho, te whakahoki mai ranei. Ki te hohoro te mate ka mate i te marama kotahi, ki te roa ka mate i nga maranga e ono. Inaianei e tata ana ki te hawhe o te iwi kei te mate moe, a kei te hemoheho tonu i nga ra katoa. Kua tae nga takuta matau ki reira ki te titiro i te ahua me te take o tenei mate. I ki tetahi takuta pa ai ki te roro o te tangata, na reira i mate moe ai. Kei te kaha nga takuta ki te kimi i te rongoa mo tenei mate kino.

PITOPITO KORERO.

HE mea whakamiharo rawa te korenga o tenei hanga o te whatitiri me te uira i te pito Hauauru o te Ao.

I PA tetahi raruraru ki waenganui i nga Maori o Obinemuri. Na Tera te Teira te whakapae na Haora Taranui i makutu tana whanaunga a Hirawa Moananui. I puta te kupu a te Teira ki te mate a te Moananui ka puhia e ia a Haora. I te komititanga ka unuhia e te Teira tana kupu pupuhi, engari ka ki tonu ia na Haora tonu a te Moananui i makutu, heoi me tuku ma te tolunga maori e whakataua tana totohe, ko Haora ia i mea me tuku ano ma te ture e titiro, kaati kaore ano kia whakataua.

I TAE mai tetahi minita nui o Iugarangi ki Turanga nei ko tona hoa i haere ma Taranaki, ko ta raua haere he whakahau i te Hahi kia kaha te tautoko i te Komiti tuku i te Paipera ki te ao katea. Ka tata te eke ki te 100 nga tau o tenei Komiti i tu ai. Na tenei Komiti i ta te Paipera ki te roo Maori ki era atu roo hoki e 369. I ki taua tangata na te Paipera i mau tonu ai te Whakapono ki te ao. He rereke te Paipera i era atu pukapuka katoa, ki te taia era atu pukapuka he roo ke ka kino, ka ngaro te kaha, otira ko te Paipera he rite tonu. Ko te tinititanga o tenei Komiti he k tanga no tetahi minita i tetahi kotiro iti, ko Mary Jones tona ingoa, e haere ana ki tetahi taone ki te rapu Paipera mana, kaore hoki e nui te Paipera i era ra, kaore hoki e taera te hoko i te nui rawa o te utu, otira inaianei na te Komiti ka tino ngawari te utu. E taera te Kawenata Hou te hoko mo te pene kotahi.

NO TE 24 o Mei ka whakapangia a Rev. Eru te Awarua e Pihopa Nerikena hei piriti ki Akarana; no te 31 ko Tuahangata Pereiha e Pihopa Wiremu ki Manutuke, hei rikona. E tu ana a Pereiha hei minita mo Rotorua.

PA ana te wehi ki Niu Tirenī katoa i te putanga o te mate koroputaputa, na tetahi tima i rere mai i Inia i mau mai, na te 'Gracchus.' I kitea rawatatia mai ki Riritana, no te matenga o tetahi o nga mete. I nehua taua tangata ki te moana. Kua pangia ano tetahi o nga Iniana. Kua hereheretia taua tima me nga tangata o tunga, ko nga taonga kua rukea ki te moana, kua tahuna ki te ahi.

KANUI te ponana o nga pakeha o Turanga nei kia wawe te riro i a ratou nga toenga whenua o te Maori. Ko to ratou hahia kia whakatuwheratia te hoko ki nga pakeha katoa, kanui to ratou kino ki te Ture Kaunihera he porori ki te mahi. I te hui a te Unia: a o nga tangata mahi paamu i puta ta ratou kupu kia puta nga pakeha o roto i te Kaunihera hei whakahe ma ratou ki te Kaunihera. He mahara pea e hoko te Maori i o ratou whenua ina whakaetia te hoko nui. Ko te ki a nga pakeha ko nga whenua takoto noa kei te pupuri i te koroni, otira ko o ratou pakete ke ta ratou whakaaro tuatahi, no muri te koroni.

I a te Pirimia e korero ana i tona taenga ki Kawhia, i Poneke, i maha ia ko te take i kore ai e tere te tu o tetahi tione ki Kawhia na te pupuri haere o nga maori e tata mai ana ki reira i o ratou whenua. Heoi inaianei kua huri a Kingi Mahuta ki te hepai i te Kawanatanga, kua kore te here e mau ana ki nga whenua o nga Maori e noho tata ana ki era wahi. Te ra e kaha te whakanoho o te pakeha ki enei whenua inaianei i te mea ka whai huarahi atu mo te pakeha. I mua hoki kahore he mana o te Kawanatanga ki nga whenua o nga iwi Maori i raro i a Kingi Mahuta, no inaianei kua rereke kei te haere mai te wa e tu ai nga tima ki Kawhia e rere mai ana i Niu Paremata, a ma te Reiriwe e whakatutuki mai a Kawhia ki Otorohanga, e 25 maero ano hoki i Kawhia ki Otorohanga, i Otorohanga ka tutuki mai ano ki Akarana. I mea ano te Pirimia ko nga tangata e noho ana i waho atu i te Takiwa o Akarana, he iti te mohio ki te tino painga o te urunga o Mahuta ki te Kawanatanga, anei tetahi pai, ka puare nga whenua maori katoa i raro i a ia ki te Kawanatanga. Kua whakaae a Mahuta me nga iwi i raro i a ia ki nga tikanga whakahaere a te Kaunihera. E tata ana ki te rima miriona eka nga whenua maori kei te takoto papatipu inaianei. Kati ki te whakaaro ake e tata ki 120,000 eka o enei whenua kei raro i a Mahuta.

I KOHURUTIA tetahi wahine pakeha, he ruruhi, ki Mangere, Onehunga. Ki te whakaaro na te Maori i kohuru. Noho ai taua ruruhi ko ia anake i tona kainga.

NO TE 21 O Mei ka whakapangia a Nerikena hei Pihopa mo Akarana, na nga pihopa o Waiapu, o Whakatu, o Otautahi me Otepoti i whakapa. Nui atu te tangata i tae mai, ano hoki nga mimita Maori o te Pihopatanga o Akarana. I te Pihopa o Otautahi te kauwhau. I tetahi ra atu ka ata powhiritia a Pihopa

Nerikena, e Pihopa Nepera i runga i te ahua-tanga o te Hahi o Niu Tireni, e te Honore Mitiri-hana, Mea o Akarana i runga i te ahua-tanga o te iwi o Akarana. I runga i nga kupu whakuhoki a Pihopa Nerikena, i mea ia, kaore e tika nga mimita kia whakaatu nui i ta ratou taha o te Paremete e tautoko ai, me poti ano me poti wahangu, kua e tautohetohete, ko nga mimita e mahi penei ana, ka heke ta ratou mahi mimita, e kore e kaha. Me poti mo te tangata pai, tika, ka ia e poti mo te tangata kino.

KUA kahititia a Hebare Peneti, teina o Rev. Perere Peneti, o Taihape hei Tioi Pi (J.P.) Ki ta matou whakaaro ko te Maori tuatahi tenei ki te noho ki tenei turanga. He tangata mahi toa mahi mira kua rakau a Henare Peneti.

HE taonga mahinga roa te piana. Ka tapahia te rakau ka whakatakioria. Kia tae ra ano ki te 40 tau e takoto ana taua rakau katahi ano ka tika kei hanga piana.

KO Rore Kitini te kai whakahaere ara te rangatira o nga hoia katoa a te Kingi i Inia. E 6,000 pauna te muni mara i te tau. E whitu tau ia e tu ana i taua tuunga.

HE mea kino te whaitaita kia tatou ki te Maori. Tera tetahi iwi he iwi Hainamana he peneti ta ratou tangi ki o ratou rangatira. Unu ai i te potae ka whaitaita atu, e toru whatero tanga o te arero.

HE ruarua nga tangata e mohio ana kite tino painga o te potae peha nunui ara o te "Feet Hat." He tino taonga tenei hei poito i te tangata i roto i te wai. Me ata whakatakoto ko nga peha o te potae ki runga i te kahu o te wai ka ata whakapiri mai ai ki te poho. Ma tenei ka maanu te tangata mo etahi haora rawaka.

I TE hae o tetahi Maori ko Kereopa Ihaka te ingoa, no Rata, ka tapahia e ia te kaki o tona wahine ki te oka, katahi ka anga ki te patu i a ia. Wetiwi atu te patunga a taua tangata i a ia ano — ia ki te hohipera o Whanganui, ko te wahine kaore ano kia mate.

HEI te 30 o tenei marama mutu ai te hoko waipiro ki Ashburton, ki Mataura, ki Chalmers ki te rongu hoki e kore e whakaetia e nga komiti te hoko waipiro ki Newtown me Bruce. He maha hoki nga whare waipiro o etahi takiwa e turakina.

MARAMATAKA, HURAE.

	Ra 10 ka hua te marama 5h. 13m. a.m.	
	Ra 25 ka mate te marama oh. 18m. a.m.	
1 W		
2 Th		
3 F		Nohopuku.
4 S		
5 S	Ratapu 4 i muri i to te Tokotoru.	
	<i>Ata</i>	<i>Ahiahi</i>
	1 Ham. 12	1 Ham. 13
	Mahi 12	Hura
6 M		
7 Th		
8 W		
9 Th		
10 F		Nohopuku.
11 S		
12 S	Ratapu 5 i muri i to te Tokotoru.	
	1 Huru. 15 ki 29	1 Ham. 16
	Mahi 17 ki 16	Matu 5 33
13 M		
14 Th		
15 W		
16 Th		
17 F		Nohopuku.
18 S		
19 S	Ratapu 6 i muri i to te Tokotoru.	
	2 Ham. 1	2 Ham. 12 ki 24
	Mahi 21 ki 17	Matu 9 18
20 M		
21 Th		
22 W		
23 Th		
24 F		Mataaratanga. Nohopuku.
25 S	Hemi, Apotero.	<i>Atanatu.</i>
	2 Kingi 1 ki 16	Her. 26 8 ki 16
	Ruk 9 51 ki 57	
26 S	Ratapu 7 i muri i to te Tokotoru.	
	1 Whpa. 21	1 Whpa. 22
	Mahi 25	Matu 13 24 ki 53
27 M		
28 Th		
29 W		
30 Th		
31 F		Nohopuku

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te Pipiwharaurao te marama
 2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutepeta me pane ranei, auaka i te tiaki he pane kingi hepene nga pane e tino hiahia ana

3. Ki te pau nga hereni a tetahi tangata i tuku mai ai ka takaia tana Pepa ki te awhi whero; e rua nga putanga pena ka whakamutua te rere atu a te Pepa.

4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o ia wahi o te Motu, engari kei te Eitla te tikanga mo te ta i ana korero; kia marama te tuihuhu.

5. Me penei te tuhi i waho o nga reta katoa:—

Ki Te Pipiwharaurao,
 Te Rau, Gisborne.

HE PANUI

Ki te tangata e hiahia ana ki te Rawiri, ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au inatanei: ko te utu:—

<i>He mea nui, kiri noa</i>	... 2/6
<i>He mea nui, kiri whero</i>	... 3/-
<i>He mea nui, kiri pai</i>	... 4/-
<i>He mea nui kiri pai rawa</i>	... 5/6
<i>He mea paku, kiri whero</i>	... 1/6
<i>He mea paku, kiri pai</i>	... 2/6
<i>He mea paku, kiri noa</i>	... 1/-
<i>He mea paku, kiri pai rawa</i>	... 3/6
<i>He Himene</i>	... - 6

Ki te tono Himene nga Mitira ki a J. Upton, Akarana, ka iti iho te utu.

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe.

NA H. W. WILLIAMS,

TE RAU, GISBORNE.

Ki te hiahia te tangata ki te Paipera, ki te Kawenata, me tono ki te BIBLE DEPOSIT SUNDAY SCHOOL UNION, Auckland.

Paipera, 2.6, 3.6, 4.6, me te pane kingi 1/-

Kawenata me nga upoko whakamarama 2.6 3.- 4.6, me te pane kingi 3d.

Kawenata paku, me nga waiata 2.-, 2.6, 3.-, 3.6, 4.-, me te pane kingi 3d.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

5/- Mekaheka, Hone Pomana, Taterangi, Mrs McGrath, Rev. A. Rangihiri, Rev. Mohi Turea, Mr. F. Hanirohi, An. Kanana, 2/6 Taiwera Rawiri, Kuitene te Atahi. 1/6 Hamuoa Apotero.

H. W. WILLIAMS, TE RAU, GISBORNE.

Ko tetahi tangata raua ko tetahi wahine i Ingarangi e 30 nga tau i whaiiaipo ai. No te takiwa rawa ka nuku atu o raua tau i te 50 ka tahi ano raua ka mara utia.

I whakahi te *Eketahuna Express* nupepa mo te whakaitinga a te Kawanata i te utu o nga Maori e haere ana i runga tereina ki te tangi, no te mea e whakakaha ana te Kawanata i tera tikanga kiko a te Maori.